

Національна академія медичних наук України
ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей
та підлітків НАМН України»
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

МАТЕРІАЛИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗІОЛОГІЇ, ПАТОЛОГІЇ
ТА ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ПІДЛІТКІВ.
СЬОГОДЕННЯ ТА МАЙБУТНЄ
ПІДЛІТКОВОЇ МЕДИЦИНИ»

Харків, 15-16 листопада 2018 року

Харків 2018

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.Н. КАРАЗІНА

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗІОЛОГІЇ,
ПАТОЛОГІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ
ТА ПІДЛІТКІВ.
СЬОГОДЕННЯ ТА МАЙБУТНЄ
ПІДЛІТКОВОЇ МЕДИЦИНИ**

Матеріали
науково-практичної конференції
з міжнародною участю

(м. Харків, 15-16 листопада 2018 року)

Актуальні питання фізіології, патології та організації медичного забезпечення дітей шкільного віку та підлітків. Сьогодення та майбутнє підліткової медицини. – Харків, 2018. – 131 с.

В збірнику представлені матеріали конференції, яка присвячена проблемам медичного забезпечення підлітків на етапі реформування медичної галузі, в тому числі шкільної медицини. Розглянуті питання міжсекторальної взаємодії між закладами охорони здоров'я та освіти, яка направлена на комплексну та багаторівневу первинну та вторинну профілактику хронічної патології у підлітків. Наукові дані призначені для шкільних лікарів, лікарів-педіатрів, лікарів загальної практики/сімейної медицини та гігієни дітей і підлітків, санологів, педагогів, психологів.

Відповідальний редактор доктор медичних наук, професор
Г.М. Даниленко

Редакційна колегія: О.А. Будрейко,
 Л.Ф. Богмат,
 І.С. Лебець,
 Н.С. Шевченко,
 В.О. Диннік,
 С.О. Левенець,
 Т.В. Пересипкіна,
 Т.В. Меркулова,
 Е.А. Михайлова
 М.Л. Водолажський

Сенаторова А.С., Тельнова Л.Г., Черненко Л.Н., Долгарева С.Б.	111
ГІГІЄНИЧНА ОЦІНКА ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕЖИМУ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, РІВНЯ НАВЧАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА СТАНУ ЗДОРОВ'Я СУЧАСНИХ УЧНІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РІЗНОГО ПРОФІЛЮ	
Сергета І.В., Мостова О.П., Тимощук О.В., Лукіна Н.Ю.	113
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ І ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ШКІЛЬНОЇ ГІГІЄНИ І ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ПЕДІАТРІЇ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД І МІЖСЕКТОРАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ	
Сергета І.В., Теклюк Р.В., Макаров С.Ю., Тимощук О.В., Панчук О.Ю., Стоян Н.В., Дреженкова І.Л., Лукіна Н.Ю., Макарова О.І.	116
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ	
Теклюк Р.В., Сергета І.В., Серебреннікова О.А.	118
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ЗОНИ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	
Турчина С.І., Пересипкіна Т.В.	121
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ХАРЧУВАННЯ ШКОЛЯРІВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ	
Чайченко Т.В., Гончарь М.О., Чумаченко Т.О., Кліменко В.А., Рибка О.С., Бужинська Н.Р., Харькова М.О., Петренко Е.К., Старік Д.С.	123
ВУГЛЕВОДИ ЯК ОСНОВНИЙ ДІЄТИЧНИЙ ФАКТОР ОЖИРІННЯ У ДІТЕЙ	
Шкуратов А.В.	126
ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВЬЕЗБЕРЕГАЮЩЕГО ПОВЕДЕНИЯ УЧАЩИХСЯ	
Шмалей С.В.	128
EVALUATION OF STRESS-PROVIDING SYSTEMS IN ADOLESCENTS WITH CARDIAC PATHOLOGY	
Samuel Nana Arco Addo, Shtrakh Kateryna Vasyliivna	130

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ХАРЧУВАННЯ ШКОЛЯРІВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Чайченко Т.В., Гончарь М.О., Чумаченко Т.О., Кліменко В.А., Рибка О.С., Бужинська Н.Р.,
Харькова М.О., Петренко Е.К., Старік Д.С.

Харківський національний медичний університет

Харчування дітей є основним фактором, що напрями асоціюється з епідемією неінфекційних захворювань дорослих (ВООЗ, 2015, 2017). В зв'язку з суттєвою економічною вартістю наслідків (World Obesity Federation, 2017) Організація Об'єднаних націй проголосила декаду харчування з 2016 по 2025 рр. (ООН, 2018). Причому наголошується на необхідності встановлення регіональних особливостей харчування з розробкою відповідних корекційних заходів.

Мета дослідження – оцінити особливості харчування дітей шкільного віку харківського регіону для подальшого визначення напрямів та обсягів корекційних заходів.

Об'єкт та методи дослідження. Матеріал є фрагментом науково-дослідної роботи ХНМУ «Розробити науково обґрунтовану технологію оцінки харчування, визначити проблеми харчування школярів України та впровадити освітні програми щодо профілактики неінфекційних захворювань, асоційованих з порушеннями харчування». Проведено оцінку стану харчування (розділ «загальні харчові практики») шляхом опитування школярів з використанням оригінальних опитувальників, створених за рекомендаціями ФАО. Дослідження проводилось за погодженням Комісії по Етиці та біоетиці ХНМУ. Діти брали участь у дослідженні за письмовою згодою їх батьків.

Опитано 392 школярів, що мешкають в місті та сільських районах області. Група старшого шкільного віку (15-17 років) складалася з 115 підлітків (15,28 ± 1,47 років), з яких 29 (25,22 %) хлопчиків та 86 (74,78 %) дівчат. Група середнього шкільного віку (10-14 років), складалася з 202 підлітків (12,55 ± 1,40 роки), з яких 95 (47,03 %) хлопців та 32 (42,67 %) дівчат. Група молодшого шкільного віку (6-9 років), складалася з 75 дітей (8,20 ± 1,27 роки), з яких 43 (57,33 %) хлопців та 32 (42,67 %) дівчат. Отримані дані оброблені за допомогою стандартних методів медичної статистики.

Результати. Протягом опитування встановлено, що 83,16 % дітей віку регулярно снідають, причому 84,84 % з низ вдома, а 15,01 % в школі. Щоденно обідають 93,31 %, з них 45,97 % – вдома після школи, 44,93 % – в школі, 9,83 % – в інших місцях. Встановлено, що молодші та середні школярі більш регулярно обідають ($p = 0,03$), ніж старші. 13,26 % (без достовірної різниці в групах) – в школу беруть їжу, приготовану вдома батьками та 9,83 % купують обід з кишенькових грошей у кав'ярнях та інших закладах громадського харчування.

Тенденція до купування їжі достовірно зростає з віком: від 5,5 % серед молодших до 18,64 % серед старших, $p = 0,03$). Зазвичай вечеряють 93,18 % школярів віку переважно вдома. Втім вечеря менш регулярна ($p < 0,01$) в старшому віці (88,7 %) у порівнянні із середнім (97,02 %) та молодшим (95,9 %). 76,53 % мають перекуси протягом дня поміж основними прийомами їжі.

Діти купують: 82,88 % – випічку (булочки, пиріжки, печиво, кекси, тістечка, млинці); 50,33 % – бутерброди з сиром або ковбасою; 51,66 % – солодощі (цукерки, шоколад, шоколадні батончики, вафлі та інше); 16,33 % – картопляні чіпси або крекери; 58,33 % – сезонні фрукти. При чому тенденція до придбання та вживання найменованих перекусів достовірно більша ($p < 0,01$) у середньому шкільному віці. З напоїв, що діти вживають поміж основними прийомами їжі були: чай (46,66 %), солодкі газовані напої та соки (по 23,66 %), кава (16,99 %), енергетичні напої (3,66 %). Переважна більшість купують страви для перекусів у шкільній їдальні (53,41 %) та найближчій крамниці (63,66 %). Втім 4,96 % повідомили про те, що купують їжу на вулиці у приватних торговців. 22,44 % мають досвід пропуску їжі внаслідок її відсутності та ще 8,67 % не змогли відповісти на це питання. 19,64 % школярів (достовірно $p = 0,03$) більше старших школярів повідомили про те, що пропускали прийом їжі внаслідок відсутності грошей та ще 7,15 % не змогли відповісти на це питання.

30,10 % позитивно відповіли на запитання про те, що мають досвід недоступності їжі внаслідок її високої вартості та ще 9,94 % не змогли відповісти на це питання. З тих, хто позитивно відповів, 45 % наголосили, що недоступною була будь-яка їжа, 30-35 % назвали м'ясо та рибу, 31,35 % наголосили на солодощах (переважно діти середнього віку, $p < 0,01$), 12,71 % – на молочних продуктах (переважно діти середнього віку, $p < 0,01$). Недоступними свіжі овочі назвали 11,86 % та фрукти 17,79 % (переважно діти середнього віку, $p < 0,01$). При чому, на овочах і фруктах наголошували діти лише якщо опитування проводилось у холодну пору року.

За результатами опитування найбільший вплив на вибір їжі, яку їдять школярі, впливають батьки та сімейні традиції (59,94 %), причому цей вплив перевищує 60 % у молодшому та середньому віці та достовірно ($p < 0,01$) знижується у старших (48,69 %). Вплив реклами в засобах масової інформації (10,2 %) та друзів (9,43 %) практично однаковий. Втім звертає на себе увагу той факт, що 21,93 % взагалі не можуть пояснити, що саме впливає на їх вибір, причому 25 % старших школярів зробили саме такий вибір.

Майже 88 % вважають за добре мати протягом дня триразове харчування та перекуси (другий сніданок, полуденок). Причому для 75,51 % мати таке харчування не складно. Встановлено, що лише 45,15 % школярів вважають добрим різноманітне харчування, 33,43 %

вважають різноманітність недоброю, а 21,42 % не впевнені. Втім мати різноманітне харчування для 76,53 % не є складним.

Враховуючи той факт, що сніданок є ключовим прийомом їжі протягом дня, ряд запитань стосувались саме уявлень про перший прийом їжі. Отже, 90,83 % школярів вважають, що сніданок – це добре. Слід зауважити, що впевненість в цьому достовірно зменшується в середньому шкільному віці, а потім знову збільшується. Мати сніданок не складно для 64,41 % школярів і ситуаційні складнощі виникають у 26,53 %.

Проведений аналіз відкритої відповіді школярів на запитання про те, які проблеми зі здоров'ям можуть мати діти, якщо вони не вживають їжу перед відвідуванням школи. Встановлено, що 42,82 % дітей мають уявлення про те, що можуть виникнути проблеми із шлунково-кишковим трактом (болі в животі, гастрит, виразка шлунку, нудота). Діти середнього віку вірогідно ($p < 0,01$) більше (57,42 %), ніж молодші (29,33 %) або старші (34,78 %) наголошували на гастроінтестинальних проблемах. На потенційних проблеми загального характеру (головні болі, втомлюваність, запаморочення, зміна настрою, зниження працездатності), безпосередньо пов'язані із шкільною успішністю, наголошують 53,01 %. Загальні розлади старші (59,13 %) та середні (57,92 %) школярі наголошували достовірно ($p < 0,0001$) частіше, ніж молодші (30,66 %).

Висновки:

Харчування школярів не є збалансованим з тенденцією до нехтування сніданками та неправильним харчуванням протягом навчального дня.

Фокус освітніх програм для дітей шкільного віку повинен враховувати вибір продуктів для проміжних прийомів їжі, поняття про наслідки неправильного харчування

До процесу комплексного навчання щодо питань харчування необхідно залучення батьків, оскільки саме родинний вплив є суттєвим.